

Iechyd Cyhoeddus Cymru

Gwerthuso Dull System
Gyfan ar gyfer Pwysau
Iach: Crynodeb Gweithredol

Gorffennaf 2025

CordisBright

Crynodeb Gweithredol

Trosolwg

Mae'r Rhaglen Dull System Gyfan ar gyfer Pwysau Iach (WSAHW) yn rhaglen uchelgeisiol a blaengar. Mae'n un o'r rhaglenni cyntaf yn y byd i fynd i'r afael â phwysau iach drwy lens systemau drwy ddull a arweinir yn genedlaethol ac a weithredir ar lefel genedlaethol a lleol. Ei chryfder yw ei bod yn symud o ddisgrifio'r theori newid systemau tuag at hwyluso gweithrediad ymarferol mewn saith cyd-destun lleol gwahanol, yn ogystal ag ar y lefel genedlaethol a chenedlaethol-leol.

Mae'r gwerthusiad hwn yn gyfle amserol i archwilio sut y gweithredir y WSAHW, casglu barn rhanddeiliaid amrywiol a chyfuno dysgu wrth i'r broses gyflawni symud ymlaen i'r camau 'gweithredu'. Ni ddylid tanbriso'r ffaith bod y rhaglen yn symud oddi wrth ffyrdd blaenorol o weithio ar gyfer pwysau iach, felly mae'r gwersi a ddysgwyd yn ddefnyddiol ar gyfer y WSAHW ac ymdrechion newid systemau ehangach i hyrwyddo materion cymhleth fel pwysau iach.

Ynglŷn â'r WSAHW

Rhaglen gydweithredol yw'r WSAHW rhwng Iechyd Cyhoeddus Cymru (ICC), Grŵp Arwain Cyfarwyddwyr Iechyd y Cyhoedd a Llywodraeth Cymru. Mae'n rhan o fudiad mwy yng Nghymru sy'n mynd i'r afael â materion cymhleth gan ddefnyddio dulliau newid systemau, gyda chefnogaeth Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol flaengar ac sy'n mynd i'r afael â phroblemau pwysau'r corff y boblogaeth yn unol â strategaeth 10 mlynedd Pwysau Iach: Cymru Iach.

Mae'r rhaglen yn cyfuno ymdrechion newid systemau ar lefel genedlaethol â chamau gweithredu ar lefel leol ym mhob un o saith rhanbarth Byrddau Iechyd Cymru, gan alluogi ymdrechion sy'n seiliedig ar leoedd ac ymdrechion penodol i ranbarth i ddylunio a chyflawni newid systemau. Mae'r WSAHW yn adeiladu ar dystiolaeth ac arferion addawol sy'n datblygu mewn mannau eraill, ond mae'n parhau i fod ar flaen y gad o ran math o raglen cymharol newydd a hynod arloesol.

Mae arweinydd rhanbarthol dynodedig y Dull System Gyfan (WSA) yn sbarduno'r broses gyflawni ym mhob rhanbarth Bwrdd Iechyd, dan arweiniad proses 9 cam sy'n cwmpasu sefydlu ac ymrwymo; diffinio a mapio system; cyd-ddatblygu naratif system; ymgysylltu â'r system; gosod blaenoriaethau a nodau; dadansoddi rhwydwaith; cynllunio gweithredu; trefnu a rheoli gwaith; ac adolygu. Mae arweinwyr cenedlaethol yn ICC yn darparu goruchwyliaeth, cefnogaeth a phroses newid systemau genedlaethol, ac yn cydweithredu â Llywodraeth Cymru.

Y broses gyflawni hyd yma

Yn gyffredinol, mae'n cymryd blynyddoedd lawer i newid systemau, felly ar y cam hwn, mae'r gwerthusiad wedi canolbwyntio'n bennaf ar broses y WSAHW, yn hytrach na chanlyniadau.

Mae arweinwyr rhanbarthol y WSA wedi nodi cynnydd sylweddol wrth osod y sylfaen ar gyfer y rhaglen: meithrin cysylltiadau ac 'ymrwymiad' a throi hwn yn ymrwymiad mwy ffurfiol ar ffurf strwythurau a chynlluniau llywodraethu.

Mae pob rhanbarth wedi nodi 'is-systemau' blaenoriaeth fel eu ffocws ar gyfer cyflawni, gyda'r nod o ddychwelyd at is-systemau ychwanegol unwaith y bydd camau gweithredu wedi'u cynllunio, eu cyflawni a'u hadolygu. Mae'r is-systemau blaenoriaeth yn amrywio yn ôl rhanbarth, ond mae blynyddoedd cynnar a mynediad at fwyd iach yn themâu cyffredin.

Mae arweinwyr rhanbarthol y WSA bellach yn pontio i gyflawni ystod o gamau gweithredu a phrofi dulliau sydd wedi deillio i raddau helaeth o'r rhaglen WSAHW. Mae'r camau gweithredu yn amrywio o ran cwmpas, maint a gwelededd, ond mae enghreifftiau'n cynnwys cyfrannu at benderfyniadau cynllunio ynghylch rheoliadau cludfwyd poeth, ac yn dylanwadu ar bolisïau ynghylch adeiladu arferion bwyd iach mewn lleoliadau blynyddoedd cynnar neu yn ymwneud ag arlwyio mewn ysbytai lleol.

Mae arweinwyr y WSA bellach yn datblygu cynlluniau gweithredu mwy ffurfiol gydag ymrwymiad gan randdeiliaid ehangach. Mae sicrhau ymrwymiad ar lefel Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) yn faes gweithgarwch allweddol fel y gall eu Cynlluniau Llesiant helpu i roi hwb i fomentwm y WSAHW.

Dysgu am weithredu

Mae gradd, cywiredd a chyflymder cyflawni'r WSAHW yn amrywio ar draws rhanbarthau, wedi'u llywio gan gyd-destunau, hanesion, galluedd, heriau a chyfleoedd lleol. Ar ben hynny, mae sbardunau pwysau iach yn amrywio yn ddaearyddol, yn enwedig ar hyd llinellau rhaniadau trefol/gwledig a lefelau amddifadedd.

Mae arweinwyr y WSA wedi mabwysiadu ystod o strategaethau i ymgysylltu â phartneriaid system ac ymwreiddio'r WSAHW mewn ymarfer lleol. Maent wedi defnyddio offer a awgrymir gan y broses 9 cam a'r canllawiau cysylltiedig ond, mewn rhai achosion, maent wedi cyflwyno technegau eraill, gan weithio'n hyblyg ac yn ymarferol.

Nid yw'r gwaith o gyflwyno'r broses 9 cam yn llinol ac mae'n cynnwys camau gweithredu ailadroddus ac ymatebol, gan adlewyrchu natur addasol newid systemau. Mae rhai arweinwyr rhanbarthol y WSA wedi defnyddio'r broses 9 cam fel 'map trywydd' gyda lle i fod yn hyblyg, rhai fel blwch offer gyda gweithgareddau dewisol, ac eraill fel dull eang. Mae cyfle nawr i fyfyrion ar ganfyddiadau am weithredu i sicrhau mwy o gywiredd model wrth gyflawni ac i ddiwygio canllawiau'r rhaglen lle bo angen i gefnogi hyn.

Rôl a phrofiadau rhanddeiliaid allweddol

Mae arweinwyr y WSA wedi gwneud cyfraniad hanfodol wrth gyflwyno ac ymwreiddio theori ac ymarfer systemau fel y nodir yn y WSAHW. Maent wedi gweithio i feithrin dealltwriaeth ac ymrwymiad ymhlith rhanddeiliaid ehangach

Ileol ac adrodd am fwy o ddealltwriaeth o ddulliau systemau a mwy o ddefnydd o iaith systemau mewn rhai rhanbarthau. Mae sawl strategaeth wedi helpu arweinwyr y WSA i gyflawni hyn, gan gynnwys: alinio ag agendâu ehangach partneriaid; darparu 'atebion sydyn' i adeiladu ymddiriedaeth a chynnal momentwm; tynnu ar ddata, tystiolaeth a mewnbwn cymunedol; a gweithio gyda rhanddeiliaid strategol allweddol sy'n 'hyrwyddo' y gwaith.

Mae llawer o ranbarthau wedi adrodd cynnydd cadarnhaol wrth sicrhau ymrwymiad gan rhanddeiliaid allweddol. Fodd bynnag, mae hyn yn parhau i fod yn heriol mewn rhai rhanbarthau a chyda rhai rhanddeiliaid perthnasol. Wrth i arweinwyr y WSA symud i gynllunio gweithredu a chyflawni, mae ymrwymiad ehangach wedi dod yn fwyfwy pwysig er mwyn osgoi'r risg o gyfyngu ar berchnogaeth ar y cyd a chyflawni'r rhaglen. Mae heriau'n bodoli lle mae ysgogiadau cyfyngedig ar gael i sicrhau ymrwymiad strategol ac ar lefel uwch; blaenoriaethau sy'n cystadlu â'i gilydd a chapasiti partneriaid ehangach; a'u dealltwriaeth a'u disgwyliadau gwahanol o waith newid systemau.

Serch hynny, roedd arweinwyr y WSA a rhanddeiliaid lleol sy'n rhan o'r gwaith¹ yn frwdfrydig am y WSAHW ac yn awyddus i ddathlu a chryfhau'r gwaith arloesol hwn. Cafwyd cefnogaeth sylweddol i nodau'r rhaglen, egwyddorion sylfaenol, cysylltiadau â llywodraethu cenedlaethol a'r mandad i drafod a mynd i'r afael ag anawsterau yn y 'system' a sut maent yn effeithio ar bwysau iach.

Mae mynd i'r afael â phwysau nad yw'n iach ar lefel poblogaeth yn heriol a chymhleth, yn enwedig o ystyried y blaenoriaethau sy'n cystadlu â'i gilydd a chyfrifoldebau o ddydd i ddydd rhanddeiliaid ehangach. Cafodd y newid o ffyrdd mwy traddodiadol o weithio i gymhwyso egwyddorion newid systemau ei groesawu a'i gefnogi gan y rhai a oedd yn rhan o'r gwaith, a oedd yn cydnabod nad yw hon yn broses syml.

Gwersi allweddol a'r camau nesaf

Cafodd ystod o wersi a myfyrdodau eu rhannu gan yr holl rhanddeiliaid yr ymgynghorwyd â nhw fel rhan o'r gwerthusiad a'u cydgrynhoi drwy weithdai profi synnwyr. Roedd cydnabyddiaeth o'r tensiynau cynhenid wrth gyflawni'r broses newid systemau mewn rhaglen fel y WSAHW, rhwng:

- Camau gweithredu tymor byr a newid cynaliadwy, ystyrlon
- Dylanwadu ar bolisi cenedlaethol a chynnal mentrau lleol wedi'u targedu
- Dilyn proses genedlaethol a chaniatáu hyblygrwydd lleol
- Gwahanol ffyrdd o fesur cyflawniad 'llwyddiannus'

¹ Gweler y diffiniad yn Adran **Error! Reference source not found.**

- Aros yn driw i fodel newid systemau penodol o gymharu â bod yn hyblyg ac yn addasadwy yn ymarferol.

Ymhellach i'r ddynmeg hon, nid yw egwyddorion trefnu'r systemau pwysau iach yn y rhanbarthau Byrddau Iechyd yn cyd-fynd yn llawn ag egwyddorion y WSA h.y. y llwybr aflinol i lwyddiant a'r amserlenni hir sydd eu hangen i gyflawni a dangos effaith. Yn ymarferol, mae hyn yn darparu gwersi a fydd yn werthfawr nid yn unig i'r WSAHW ond hefyd i ymdrechion tebyg mewn mannau eraill ar agweddau megis canllawiau ar gyflawni, brandio, sicrhau cydgysylltiad cenedlaethol-ranbarthol, monitro a rôl theori systemau ehangach.

Gellir dadlau bod yr heriau sy'n wynebu'r WSAHW yng Nghymru yn rhai disgwylidig mewn rhaglen pwysau iach sy'n arloesol yn rhyngwladol ac a ddyluniwyd i newid systemau, yn enwedig oherwydd nad yw'r llwybr – yn ôl dull systemau – wedi'i bennu ymlaen llaw nac yn amlwg. Er mwyn llywio'r daith hon, mae'r WSAHW yn cael ei gefnogi gan benderfynoldeb a rennir gan arweinwyr rhanbarthol a chenedlaethol, a bydd meithrin ac ymwreiddio gwelliant parhaus drwy ddysgu a datblygu parhaus yn parhau'n bwysig. Yr her fwyaf yw i Gymru barhau i fod yn gadarn yn ei hymrwymiad i'r rhaglen waith hon ynghanol natur ansicr, hirdymor newid systemau.

CordisBright Limited

23/24 Smithfield Street, London EC1A 9LF

Telephone	020 7330 9170
Email	info@cordisbright.co.uk
Internet	www.cordisbright.co.uk